

szükségszerű, törvényszerű fejlődésének a termékei.

Azt látjuk tehát, hogy az egyénlélektan jelenségei szerepet játszanak a társadalmi jelenségek megmagyarázásánál, ha ez a szerepük erősen korlátolt is. Hozzáfűzhetjük az eddigiekhez, hogy az egyénlélektan egyébként is szolgálatot tehet a társadalomtudománynak a történeti materializmus előfeltételét képező egyénlélektani törvények tüzetes megvilágításával, részletesen kifejtve például az ösztönös és a tudatos, a biopszichikai és a szociális lelkielemek, a gazdasági érdekek és az ideológiai alakzatok összefüggését. Tehát az egyénlélektani kutatásnak meg van a maga jogosultsága és jelentősége a társadalomtudomány szempontjából is, ha elismeri azokat a korlátokat, amelyeket a társadalmi jelenségek különleges jellege állít elébe. Ha azonban túllépi ezt a szorosan körülhatárolt területet, módszertani ellentétbe kell kerülnie a történeti materializmussal és ezenkívül akkor is össze kell ütköznie vele, ha szembehelyezkedik, az egyénlélektan sajátlagos területén, a történeti materializmus előfeltételét képező egyénlélektani tételekkel. Hogy a dolog azután hogy áll a pszichoanalízissal ezekben az összefüggésekben, azt a legközelebbi alkalommal kíséreljük meg tisztázni.

MIKOR A NÉMA BESZÉLNI KEZD

Irtta: FORBÁTH IMRE (Prága)

Három nap óta zúg már itt a szél,
Embermagasra nőttek a gyomok,
Források kénszagába burkolózom:
Hallgatni jobb most, mint beszélni,
És mégis, mégis, mégis beszélni kell!
— Egykor történt, hogy gránátlégnyomástól
Egy ember néma lön s ő nem volt egyedül:
Sok némaság honolt a hangos földtekén,
S a holtak kék nyelve beszélni nem tudott,
Csak vádolni. — de ezt nem hallotta senki sem!
Gránátok hányták fel a földeket,
Fák lombjairól hullott a levél és göröngy:
Az ember arca lehullott, mint sebről a kötés,
Csillagok hulltak és Isten arca meztelen maradt —
Föld alól ástak ki engem egykor.
Három napig cipeltek eszmélet nélkülül,
Poljána Stampiban tértem volt magamhoz,
Körülnéztem és nem tudtam nevem,
Lehullott rólam multam és anyám,
Egy test maradt meg rángatózó fejjel
Két szem, mely csöndesen csodálkozott,
Egy reszkető nyelv, mely beszélni nem tudott
Egy név — bádogba rejtett halotti cédulán
S így viték engem korházakon keresztül,
Hol megfigyeltek sanda orvosok,
Fejemre jégtömlőt helyeztek s fűрге kalapáccsal
Verdesték térdemet s kutatták holt reflexeim...
Kinek mesélem ezt?
Pagácsa hadnagy te, ki célba lőttél

Muszkákra, messzelátós fegyveredből,
 Emberekre, kik mit se vétettek néked:
 Noked torz szörnyeteg nem mesélem ezt!
 Hát kinek mesélek? Nektek sem öntelt gyárosok,
 Kik papirtalpú bakkancsot fabrikáltak
 És rohadtan büzlő halkonzerveket,
 Nektek sem dicső kereskedők,
 Kiknek bukszája ekkor gömbölyüre duzzadt,
 Ti megvadult szatócsok, véres lánckereskedők,
 Ti liszttel, borral és cikóriával,
 Ti minden földi jóval rosszat művelők,
 Ti honfibút rikoltó költők, nektek sem mesélek,
 Ti idióták, balga dalnokok,
 Ti haditudósítók, ti mérsároskutyák,
 Kik dallamos brávót üvöltöttetek
 Rohadjon el a nyelvem, ha hozzátok szólna!
 Nektek beszélek:
 Kik ott voltatok az összes frontokon,
 Kik mindkét oldalán a frontnak
 Véreztetek s dögöltetek óriás halomba...
 Miért? Miért?... Ezt el kell mondanom:
 Hogy a gyárosok fabrikálni tudjanak tovább,
 Hogy a kereskedők pangás miatt ne panaszkodjanak,
 Hogy a bőrzéken följebb rohanjon az árfolyam,
 Hogy ára legyen szénnek és acélnak,
 Hogy gömbölyüre hízzanak a halál kerítői,
 Hogy betyár tollforgatók hazudhassanak tovább
 És legyenek vidám professzoraink,
 Kik eltünődnek foszgéngázokon,
 És legyenek öntelt hivatalnokaink,
 És szülessenek új paragrafusok,
 Hozzátok szólok szürke emberek: néktek szól ez ének...
 Mert néma voltam, villanyozni kezdtek,
 Harminc ampéres áram futott testemen keresztül,
 Hajam égnek meredt s a borzalomtól
 Sápadtan fekiüdtem szalmazsákomon,
 Kutattam multamat és emlékezni kezdtem —
 Ujra gyermek lettem ott lenn szép Somogyban,
 De gyermekségem egén véres volt a hold,
 Mint bajtársam melle, mit fölszurt egy szurony,
 A fákön, Böhönye almafáin nem almák csüngtek
 De kiszakított, tekergő, kék emberbelek,
 Állkapocs nélküli vörös fogatlan szájába láttam
 A tájnak, melynek fölgyújtották gyenge fűveit,
 Drótakadályok álltak házunk előtt s anyám
 Éhesen és soványan állt, mint a ruszinasszonyok
 Kőrösmező előtt. Jaj ember, árnyékodat látom,
 Nem mint a malasztos plébánosköltő,
 Ki rózsaszínű, csillogó, hazug ábrándjait
 Ragasztja homlokára a hamis, papos, ócska csillagot —
 Nem! Árnyékát láttam a keresztnék, melyen tizmillió
 Krisztus agonizál szürke egyenruhában...
 Hosszu menetét kék kadávereknek
 Utánuk fekete özvegyasszonyok
 Éhes, árva porontyáikkal,

Franciák, olaszok, németek, szerbek, magyarok...
 S láttam fölgyújtott apró lengyel falvakat,
 Láttam földbetiport drága kenyeret.
 Ijedt kis gyermekeket elhullva,
 Mint a szemét hull a lichthófokon...
 Hát szemét az ember? Így tanították ezt bölcseink,
 Hogy értelmetlen, céltalan, véres, vad
 Pimaszság jogosult minket felemészteni?
 Minek akkor mindez? Kant és Goethe?
 És Rubens és differenciálegyenletek
 Mit ér az egész? Élni, élni, élni kell! —
 Ezt gondoltam én s lassankint élni kezdtem,
 Éledt a lélek bennem s növekedett
 S lassan visszatért emlékezetem

De még kisértetek között éltem,
 S önmagamba meredt bámuló szemem...
 A vizet a pohárból kilötyögtettem
 Ügyetlenül s a kanál a csajkán indulót vert
 Vad taktussal s ezt a taktust hallom ma is
 Még sok éjszakán át, rettegő félálomba hulltan
 Gépfegyverek rhombikus zörejjel közelednek,
 Srappnellek ugatása ébreszt fel reggel,
 Mikor szőnyeget porolnak a hideg folyosókon —
 Emberek! Hiszen még él a mult közöttünk,
 Eltemettük hősi halottainkat, de él a mult,
 Az uccákon a csillogó paloták előtt
 Láthatatlanul, vakon s rettentő sebek
 Hegeivel járnak valamely hideg kisértetek
 Gyufát árulva s cipőmadzagot —
 Mintha a szívet szaggatnák acélhorgonyok
 Ugy érzem s szédülve tántorognak tovább —
 Tökkelütött yenki szappangyárosokat s száraz
 Unalmas női ángliusokat vezetnek
 Csinos autójáratok a volt csaták helyére,
 Hol elmesélik: itt hullott tízezer,
 Ez a tömegsír ekkor és ekkor töltetett
 Meg látványos hullák tonnáival,
 Itt és itt, ez meg ez a tiündöklő stratéga
 Járt, olyan bajusszal, mely őket Blücherre,
 Engem veszett kutyák kócos farkára emlékeztet. —
 Jaj, minek beszélek unott tényeket?
 A névtelen katona emlékoszlopára,
 Letették megint a roppant koszorút
 Számos dalárdák s mind a katonazenék,
 Vad csinnadrattába kezdenek s a polgármester úr,
 Ki mindenütt a világon gyformán kövér,
 Ismét nagy beszédet mond s a diszebed
 Már találva van. — Zabáljatok! Zabáljatok!
 A névtelenek már csöndben nyugszanak!
 Nem zavarják dögszagok a lakomát,
 Sárga csontjaik békén hevernek lent a földben
 S nem éhesek! — Én néma voltam
 Sokáig s még akkor is, mikor már beszéltem
 És a nyelvem vígan forgott, néma voltam
 És mindenről beszéltem, de néma voltam

És néma voltam mindmainapig
 Mert el nem mondtam, mit el-kellett,
 Mit el nem mondvá, némaságnak átkát
 Éreztem volna holtomig. Halljátok hát a szót,
 Mikor a néma beszélni kezd.
 Halottak kék nyelve nem beszélhet,
 Csak vádolni tud s azt nem hallja senki sem:
 Azért beszélek én! S a nyelvem legyen
 Tüzes harapófogó, mi megbibálja süket fületek.
 Legyen ébresztő, nagy zengzetes harang,
 Üllőkön kongó kalapács! Figyeljete!k
 Emberek! Szürke emberek!
 A ti némaságotoknak kell megszűnnie,
 A ti millió hangotok kórusára vár e nyomorult világ,
 Nem az én beteg szavamra, mely mindig csak dadogni tud.
 Ti szólaltassátok meg a szabadság izzó szírénadalát,
 A változás dalát:
 Mikor a némaság beszélni kezd.

MATERIALISTA ESZTÉTIKAI TÖREKVÉSEK

Irta: KOVÁCS KÁROLY (Pozsony)

Azon írások, amelyek az első lépéseket jelentik a dialektikus-materialista esztétika megteremtése felé, nagyon kevéssé ismertek a magyar haladó közvélemény előtt. Ebbe a vonalba esnek azok a cikkek, amelyek K. A. Wittfogel és Lukács György tollából jelentek meg egyik német folyóiratban és amelyek nemrégiben külön kötetben láttak napvilágot, cseh nyelven. „A gondolatot nem lehet koncentrációs táborba zárni.“ Ezzel a mondattal ajánlja a kiadó a cseh kiadást: a cikkek szerzőinek. Valóban. Az egyszer szükségesnek bizonyult gondolat él, fejlődik és érvényesül. A szükséglet felismerése és tettreváltása közt azonban még nagy ür tátonghat. Lukácsnak és Wittfogelnek az az érdemük, hogy el mertek indulni a gyakorlat által felvetett, de sokaktól bizonyos kényelmetlen érzéssel került ösvényen. Sokan idegenkednek a dialektikus-materialista esztétika szótól. Ugy gondolják, hogy a ma vajdó viszonyai között nincsen helye és ideje a kérdés elmélyítésének és tudományos megalapozásának. Lukács és Wittfogel másként vélekednek. Joggal mutatnak rá arra, hogy az egyre hatalmasabb méretekben kibontakozó valóban progresszív kultúra nem nélkülözheti tovább az új irodalom és művészet anyagának, motívumainak és formájának tudományos-esztétikai feldolgozását. Eppen a charkovi konferencia íróinak nyílt levele mutatott rá azokra a fogyatékoságokra, amelyek jórészt a kérdés tudományos feldolgozásának hiánya folytán uralják a baloldali irodalmat és művészetet. Ez új kultúra helyes vagy hibás elindulásai egyaránt utbaigazítást és ösztönzést várnak a további teendőkre vonatkozólag. L. és W. ennek a feladatnak igekeztek eleget tenni. Sajnos konkrét vizsgálódásaik csak az irodalom területére szorítkoznak és így kritikában meg pozitív utmutatásban egyaránt nélkülözik a teljességet. Ezt nem bírálatképpen jegyezzük meg. Mégis, a kérdés konkrétebb megközelítésével és hozzáférhetőbb tárgyalási módszerrel a cikkek szélesebb körben hatottak volna hasznosan. Több praktikus tájékozódást meríthettek volna belőle azok, akik mint írók.